

Obiekty zabytkowe

na terenie

Rudawskiego Parku Krajobrazowego
i Parku Krajobrazowego Doliny Bobru

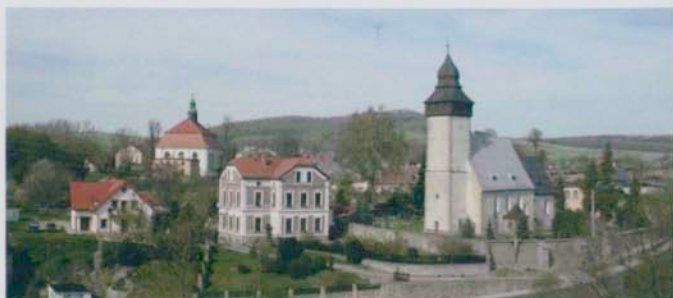
**Dolnośląski Zespół
Parków Krajobrazowych**

Parki Krajobrazowe

Park krajobrazowy zgodnie z ustawą o ochronie przyrody obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe, w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju.

Dolnośląski Zespół Parków Krajobrazowych Oddział Jelenia Góra administruje dwoma spośród 12 parków krajobrazowych Dolnego Śląska, są to: Park Krajobrazowy Doliny Bobru oraz Rudawski Park Krajobrazowy. Elementem łączącym oba parki krajobrazowe jest zarówno rzeka Bóbr, jak i bogata historia tych obszarów. Wyjątkowe wartości historyczno-kulturowe obu parków przejawiają się w zabytkach architektury sakralnej, zabudowie tyrolskiej oraz licznych założeniach pałacowo-parkowych. Zarówno jakość, jak i różnorodność historycznych budowli wpływają na unikatowy charakter rejonu parków. Już w XVIII wieku malowniczy krajobraz ziem, na których dziś położone są jeleniogórskie parki krajobrazowe doceniły rody Habsburgów, Schafgotsów oraz Hohenzollernów. Budowali oni tu swoje rezydencje, które dziś harmonijnie wpisują się w krajobraz jeleniogórskich parków krajobrazowych, przez co region ten jest ciekawym miejscem turystycznym i uzdrowskim, a z wielu jego miejsc widoczne są piękne panoramy na Pogórze Sudeckie i Karkonosze ze znaną wszystkim Śnieżką.

Na terenie Rudawskiego Parku Krajobrazowego i Parku Krajobrazowego Doliny Bobru zlokalizowanych jest wiele obiektów zabytkowych. Część budowli zachowała się w niemal idealnym stanie, inne aby ocalać wymagają sporych nakładów finansowych oraz zabiegów renowacyjnych. Znaczna część obiektów zabytkowych udostępniona jest do zwiedzania. Opiekę nad zabytkami sprawuje Wojewódzki Konserwator Zabytków. Rejestr obiektów uznanych jako zabytki Dolnego Śląska dostępny jest na stronie Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków.

Widok na zabytkowe kościoły w Siedlęcinie

Ochrona zabytków na terenie parków krajobrazowych

Celem ochrony krajobrazu oraz dóbr kultury na terenie Rudawskiego Parku Krajobrazowego oraz Parku Krajobrazowego Doliny Bobru jest utrwalenie tożsamości, odrębności kulturowej tych obszarów oraz ochrona i rehabilitacja historycznie ukształtowanych obiektów oraz zespołów zabytkowych. Podstawowymi chronionymi elementami środowiska kulturowego w obrębie parków krajobrazowych regionu jeleniogórskiego są tereny osadnictwa z zachowanymi zespołami zabudowy regionalnej, obiektami sakralnymi i zabytkowymi cmentarzami oraz założeniami pałacowo-parkowymi. Ważnym elementem dziedzictwa są także ślady górnictwa.

ZABYTEK - to zgodnie z zapisami Ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Wszystkie zabytki materialne (z dziedzin budownictwa, rzemiosła, sztuki, archeologii i przyrody) łącznie z zabytkami kultury niematerialnej stanowią zasoby dziedzictwa kulturowego.

Formami ochrony prawnej zabytków są:

- wpis do rejestru zabytków
- uznanie za pomnik historii
- utworzenie parku kulturowego
- ustalenia wymogów ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego lub w decyzji lokalizacyjnej

Oznaczenia obiektów zabytkowych

Parki Krajobrazowe

Park krajobrazowy zgodnie z ustawą o ochronie przyrody obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe, w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju.

Dolnośląski Zespół Parków Krajobrazowych Oddział Jelenia Góra administruje dwoma spośród 12 parków krajobrazowych Dolnego Śląska, są to: Park Krajobrazowy Doliny Bobru oraz Rudawski Park Krajobrazowy. Elementem łączącym oba parki krajobrazowe jest zarówno rzeka Bóbr, jak i bogata historia tych obszarów. Wyjątkowe wartości historyczno-kulturowe obu parków przejawiają się w zabytkach architektury sakralnej, zabudowie tyrolskiej oraz licznych założeniach pałacowo-parkowych. Zarówno jakość, jak i różnorodność historycznych budowli wpływają na unikatowy charakter rejonu parków. Już w XVIII wieku malowniczy krajobraz ziem, na których dziś położone są jeleniogórskie parki krajobrazowe doceniły rody Habsburgów, Schafgotsów oraz Hohenzollernów. Budowali oni tu swoje rezydencje, które dziś harmonijnie wpisują się w krajobraz jeleniogórskich parków krajobrazowych, przez co region ten jest ciekawym miejscem turystycznym i uzdrowiskowym, a z wielu jego miejsc widoczne są piękne panoramy na Pogórze Sudeckie i Karkonosze ze znaną wszystkim Śnieżką.

Na terenie Rudawskiego Parku Krajobrazowego i Parku Krajobrazowego Doliny Bobru zlokalizowanych jest wiele obiektów zabytkowych. Część budowli zachowała się w niemal idealnym stanie, inne aby ocalać wymagają sporych nakładów finansowych oraz zabiegów renowacyjnych. Znaczna część obiektów zabytkowych udostępniona jest do zwiedzania. Opiekę nad zabytkami sprawuje Wojewódzki Konserwator Zabytków. Rejestr obiektów uznanych jako zabytki Dolnego Śląska dostępny jest na stronie Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków.

Widok na zabytkowe kościoły w Siedlęcinie

Rudawski Park Krajobrazowy

Nasycenie zabytkami kultury na terenie Rudawskiego Parku Krajobrazowego związane jest z obecnością na tym terenie arystokratycznych rodów niemieckich i dworu pruskiego oraz działalnością wybitnych architektów i projektantów ogrodów.

Zabytkowe założenia pałacowo-parkowe

O szczególnej randze zabytków świadczy uznanie w 2011 roku części z nich przez Prezydenta RP za pomnik historii. „Pałace i parki krajobrazowe Kotliny Jeleniogórskiej” to jedenaście obiektów zlokalizowanych na obszarze od Jeleniej Góry, po Karpniki i Kowary, wyróżnione ze względu na wysoki poziom artystyczny oraz ich wartości historyczne. 7 z nich położonych jest na terenie Rudawskiego Parku Krajobrazowego, są to: zespoły pałacowo-parkowe w Wojanowie, Wojanowie – Bobrowie, Karpnikach, Kowarach, Łomnicy, Mysłakowicach oraz Bukowcu a także willa „Dębowy Dwór” z parkiem w Mysłakowicach. Zabudowania te tworzą unikalne wieloprzestrzenne założenia krajobrazowe o spójnej jednolitej kompozycji, w której można dostrzec powiązania z przyrodą i otaczającym krajobrazem.

Architektura Sakralna

Kościoły katolickie wznoszone były głównie w XIV-XV w. Mimo przekształceń jakim podlegały w późniejszych latach, zachowały charakterystyczne dla gotyku sklepienia oraz fragmenty murów. Kościoły ewangelickie powstawały w XVIII w. Cechą wspólną obu typów budowli są dobrze zachowane zespoły płyt epitafijnych, które znajdują się m.in. przy kościołach w Wojanowie, Trzcińsku, Janowicach Wielkich.

Zabudowa Tyrolska

Za wstawiennictwem hrabiny von Reden z Bukowca do Mysłakowic przybliżyli protestanccy osadnicy z doliny Zillerthal w Tyrolu. W latach 1838-1840 wybudowali oni na terenie gminy około 60 domów. Ich charakterystyczną cechą są drewniane balkony bogato zdobione motywami roślinnymi.

Pałac w Łomnicy

Herbaciarnia w Bukowcu

Park Krajobrazowy Doliny Bobru

Obszar parku krajobrazowego związany jest z położoną przy jego południowej granicy Jelenią Górą, centralnie usytuowanym Wleniem oraz Lwówkiem Śląskim, który wyznacza północną część parku.

Zabytkowe założenia pałacowo-parkowe

Obiekty cenne z uwagi na skalę i sposób realizacji. Na terenie parku znajdują się w Maciejowcu, Dębowym Gaju, Przeździecu, Nieleśnie oraz Wleńskim Gródku koło Wlenia. Na terenie otuliny parku obiekty te zlokalizowane są w Czernicy, a w Sobocie zachował się tylko park. Wszystkie parki położone przy pałacach rozbudowano w XIX w, poprzez nadanie im kształtu założeń krajobrazowych, w których kompozycja podporządkowana była otaczającemu krajobrazowi. Cechowało je duże bogactwo gatunkowe drzew i krzewów. Na szczególną uwagę zasługują park przy dworze w Maciejowcu, zajmujący powierzchnię ok. 30 ha. Na jego terenie można odnaleźć nasadzenia rododendronów, kasztany jadalne, orzechy czarne czy świerk kłujący.

Architektura Sakralna

Największe nasycenie w obiekty sakralne posiada miejscowość Marców i jej okolice. Niegdyś te tereny należały do opactwa benedyktynek w Lubomierzu. Styl barokowy szczególnie widoczny jest w świątyniach poewangelickich w Siedlęcinie, Marczowie, Czarnicy i Bystrzycy. W kościele w Radomicach na uwagę zasługuje gotycki tryptyk Madonny z Dzieciątkiem i postaciami patronów.

Obiekty inżynierii wodnej

Zlokalizowane na rzece Bóbr. Wybudowano je na początku XX w. dla ochrony przeciwpowodziowej oraz celów gospodarczych. Są to elektrownie wodne: Bobrowice I, II i III, Wrzeszczyn i Pilchowice oraz zapory w Siedlęcinie, Wrzeszczynie i najwyższa w Polsce kamienna zapora wodna w Pilchowicach.

Zapora i elektrownia wodna w Pilchowicach

Krzyże i kapliczki pokutne

Krzyż pokutny w rezerwacie "Góra Zamkowa" we Wleniu

Tereny jeleniogórskich parków krajobrazowych do 1945 roku były zamieszkiwane głównie przez ludność wyznania protestanckiego. Katolików na tym terenie było niewielu i skupiali się oni w dawnych posiadłościach duchowieństwa zakonnego. Kapliczki pokutne, które wznosiła ludność posiadały określoną intencję, często miały pomagać pokutującym duszom w drodze do zbawienia. Stanowiły one swoisty pomnik prawa i zastąpiły stawiane kilka wieków wcześniej krzyże pokutne. Te z kolei stawiał przestępca na miejscu zbrodni.

Po 1945 roku kapliczki powstawały we wsiach, w których wcześniej tego rodzaju obiektów nie było. Ludność przybyła na ziemię jeleniogórską w ten sposób chciała podkreślić polskość i katolicki charakter ziem. Kapliczki miały zapewnić pomyślność i dobrobyt o czym świadczą umieszczane na nich napisy: „Błogosław Matko naszej Polskiej Ziemi”, „Królowo Korony Polskiej módl się za nami”. Dziś przypominają o poległych i pomordowanych w czasie II wojny światowej, stanowią pamięć po zaginionych członkach rodzin i przyjaciół.

**Dolnośląski Zespół Parków Krajobrazowych
Oddział Jelenia Góra**

ul. Kamiennogórska 2, 58-570 Jelenia Góra

tel./fax: (75) 75 53 735

e-mail: jgora@dzpk.pl

www.dzpk.pl

**Opracowanie: K. Kubiak
Skład graficzny: W. Zawadzki**

Zdjęcia: archiwum DZPK Oddział Jelenia Góra

Ochrona zabytków na terenie parków krajobrazowych

Celem ochrony krajobrazu oraz dóbr kultury na terenie Rudawskiego Parku Krajobrazowego oraz Parku Krajobrazowego Doliny Bobru jest utrwalenie tożsamości, odrębności kulturowej tych obszarów oraz ochrona i rehabilitacja historycznie ukształtowanych obiektów oraz zespołów zabytkowych. Podstawowymi chronionymi elementami środowiska kulturowego w obrębie parków krajobrazowych regionu jeleniogórskiego są tereny osadnictwa z zachowanymi zespołami zabudowy regionalnej, obiektami sakralnymi i zabytkowymi cmentarzami oraz założeniami pałacowo-parkowymi. Ważnym elementem dziedzictwa są także ślady górnictwa.

ZABYTEK - to zgodnie z zapisami Ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Wszystkie zabytki materialne (z dziedzin budownictwa, rzemiosła, sztuki, archeologii i przyrody) łącznie z zabytkami kultury niematerialnej stanowią zasoby dziedzictwa kulturowego.

Formami ochrony prawnej zabytków są:

- wpis do rejestru zabytków
- uznanie za pomnik historii
- utworzenie parku kulturowego
- ustalenia wymogów ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego lub w decyzji lokalizacyjnej

Oznaczenia obiektów zabytkowych

Krzyże i kapliczki pokutne

Krzyż pokutny w rezerwacie "Góra Zamkowa" we Wleniu

Tereny jeleniogórskich parków krajobrazowych do 1945 roku były zamieszkiwane głównie przez ludność wyznania protestanckiego. Katolików na tym terenie było niewielu i skupiali się oni w dawnych posiadłościach duchowieństwa zakonnego. Kapliczki pokutne, które wznosiła ludność posiadały określoną intencję, często miały pomagać pokutującym duszom w drodze do zbawienia. Stanowiły one swoisty pomnik prawa i zastąpiły stawiane kilka wieków wcześniej krzyże pokutne. Te z kolei stawiał przestępca na miejscu zbrodni.

Po 1945 roku kapliczki powstawały we wsiach, w których wcześniej tego rodzaju obiektów nie było. Ludność przybyła na ziemię jeleniogórską w ten sposób chciała podkreślić polskość i katolicki charakter ziem. Kapliczki miały zapewnić pomyślność i dobrobyt o czym świadczą umieszczane na nich napisy: „Błogosław Matko naszej Polskiej Ziemi”, „Królowo Korony Polskiej módl się za nami”. Dziś przypominają o poległych i pomordowanych w czasie II wojny światowej, stanowią pamięć po zaginionych członkach rodzin i przyjaciół.

Dolnośląski Zespół Parków Krajobrazowych
Oddział Jelenia Góra
ul. Kamiennogórska 2, 58-570 Jelenia Góra
tel./fax: (75) 75 53 735
e-mail: jgora@dzpk.pl
www.dzpk.pl

Opracowanie: K. Kubiak
Skład graficzny: W. Zawadzki

Zdjęcia: archiwum DZPK Oddział Jelenia Góra

Projekt DZPK pt. "Parki krajobrazowe -
edukacja i turystyka w zgodzie z przyrodą"

Druk dofinansowany ze środków
Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska
i Gospodarki Wodnej
w Wrocławiu

Obiekty zabytkowe

na terenie
Rudawskiego Parku Krajobrazowego
i Parku Krajobrazowego Doliny Bobru

Dolnośląski Zespół
Parków Krajobrazowych